

Aan
de Voorzitter van de Tweede Kamer der
Staten-Generaal
Binnenhof 4
2513 AA 's-GRAVENHAGE

Datum	Uw kenmerk	Ons kenmerk	Bijlage(n)
5 juli 2004		I/II/4041462	

Onderwerp
Actieprogramma ondernemerschap en onderwijs

Zoals aan u toegezegd in het Algemeen Overleg over het Actieprogramma TechnoPartner (21 januari 2004) en het Algemeen Overleg over de nota "In actie voor ondernemers" (22 januari 2004), vindt u bijgaand het *Actieprogramma ondernemerschap en onderwijs*, met daarin de voorgenomen beleidsacties voor deze resterende kabinetsperiode.

Stimulering en verankering van ondernemerschap in het gehele onderwijs (van basis- tot en met wetenschappelijk onderwijs) is één van de speerpunten van het ondernemerschaps- en innovatiebeleid van het Kabinet. In de beleidsbrief 'In actie voor ondernemers' wordt aandacht in het onderwijs genoemd als het instrument om de voorkeur voor het zelfstandig ondernemerschap te vergroten. Het is ook één van de institutionele pijlers van het Actieprogramma TechnoPartner om de omgeving, waarin HBO- en WO onderwijsinstellingen en technostarters opereren, te verbeteren.

Het Actieprogramma ondernemerschap en onderwijs wordt in nauwe samenwerking tussen de ministeries van Economische Zaken en Onderwijs, Cultuur en Wetenschap uitgevoerd. Het voortouw voor beleid gericht op stimulering van ondernemerschap in het onderwijs ligt bij het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 30

Doorkiesnummer
(070) 379 7678

Telefax
(070) 379 6656

Hoofdkantoor
Bezuidenhoutseweg 30
Postbus 20101
2500 EC 's-Gravenhage

Telefoon (070) 379 89 11
Telefax (070) 347 40 81
Email ezpost@minez.nl
Website www.minez.nl

Behandeld door
drs. R. van IJperen

Verzoeken bij beantwoording van deze brief ons kenmerk te vermelden

Het Ministerie van Economische Zaken zal vanuit de ervaring met het stimuleren van ondernemerschap een aanvullende rol vervullen.

(w.g.) mevr. ir. C.E.G. van Gennip MBA
Staatssecretaris van Economische Zaken

(w.g.) mevrouw M.J.A. van der Hoeven
Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

INHOUDSOPGAVE

1.	Onderwijs en ondernemerschap: feiten en cijfers	2
	1.1 Waarom is stimuleren van ondernemerschap in het onderwijs van belang?	3
	1.2 Doelstelling en beleidsacties tot nu toe	3
	1.3 Knelpunten ten aanzien van onderwijs en ondernemerschap	4
2.	Wat gaan we doen?	5
	2.1 Naar een meerjaren beleidskader ondernemerschap	5
	2.2 Huidige en voorgenomen beleidacties (2004 – 2007)	5
	2.2.A. Verspreiding ‘goede voorbeelden’ via regionale road shows	5
	2.2.B. Acties ter stimulering van de ondernemende instelling	7
	2.2.C. Acties ter stimulering van de ondernemende deelnemer/student	9
	2.2.D. Acties ter stimulering van de ondernemende docent	11
3.	Tot slot	11
	Bijlage: Overzicht activiteiten (inclusief financiële raming)	12

1. ONDERWIJS EN ONDERNEMERSCHAP: FEITEN EN CIJFERS

1.1 Waarom is stimuleren van ondernemerschap in het onderwijs van belang?

In de Kabinetsnota “De Ondernemende Samenleving”¹ werd het belang van ondernemende werknemers en ondernemers voor onze economie voor het eerst prominent op de politieke agenda gezet. Ondernemerschap levert een grote bijdrage aan de (productiviteits)groei en de innovatiekracht van onze economie.

Tegelijkertijd bleek de cultuur en het klimaat om te ondernemen rond veel onderwijsinstellingen relatief slecht ontwikkeld in vergelijking tot andere landen. Zo’n 60 à 70 procent van de starters gaf bijvoorbeeld aan dat hun opleiding niet had bijgedragen aan het aanleren van een ondernemende houding en slechts 9 procent van de HBO- en WO-studenten was van plan na de opleiding een eigen onderneming te beginnen.² Meer aandacht voor ondernemerschap zou het onderwijs ook aantrekkelijker kunnen maken en de uitval van studenten kunnen verminderen, met name in het VMBO en MBO.

1.2 Doelstelling en beleidsacties tot nu toe:

Commissie en subsidieregeling Onderwijs en Ondernemerschap

Dit was reden voor de toenmalige minister van OCW en de staatssecretaris van EZ om in de periode 2000-2002 een brede Commissie Onderwijs en Ondernemerschap, met vertegenwoordigers uit onderwijs en bedrijfsleven in te stellen, met als doel om draagvlak te creëren, knelpunten te inventariseren en ‘pilots’ te stimuleren. Uitkomsten van deze acties zouden voor een belangrijk deel moeten bijdragen aan het uiteindelijke doel om de aandacht voor ondernemerschap breed te verspreiden onder onderwijsinstellingen en structureel te verankeren in het onderwijsprogramma.

Wat betreft de doelstelling om ‘pilots’ te stimuleren gold op dat moment dat het programma mini-ondernemingen één van de weinige ‘goede voorbeelden’ was op het gebied van onderwijs en ondernemerschap (zie box paragraaf 1.2).

¹ TK 1998/1999, 26736 nr.1, 16 september 1999

² Ministerie van Economische Zaken, *Ondernemerschapsmonitor voorjaar 2002*, Den Haag, 2002

Project mini-ondernemingen voor MBO en HBO-scholen

Het programma mini-ondernemingen is in 1990 gestart met als doel om jongeren in het onderwijs kennis te laten maken met zelfstandig ondernemerschap onder het motto “learning by doing”. Leerlingen zetten in een team gedurende een schooljaar een bedrijf op en runnen dit onder begeleiding van een coach. In veel gevallen een (ex) ondernemer. De leerlingen vervullen diverse rollen (directeur, manager financiën, personeel, marketing). Aan het eind van het schooljaar wordt de balans opgemaakt en bestaat ook de mogelijkheid om het bedrijf voort te zetten. Maar dat is niet het hoofddoel van het programma. Belangrijkste doel is dat de deelnemers een ondernemende houding ontwikkelen en leren wat er allemaal komt kijken bij ondernemerschap. Zowel ondernemers als werknemers hebben namelijk baat bij de verkregen vaardigheden. De kracht van het programma is het realistische karakter. In 2004 waren 390 mini-ondernemingen actief in het MBO en HBO-onderwijs. Scholen kunnen voor een bescheiden bedrag gebruik maken van het programma (www.mini-ondernemingen.nl)

Het Ministerie van Economische Zaken besloot dan ook door te gaan met subsidiëring van het project mini-ondernemingen. Tegelijkertijd bestond de wens vanuit het onderwijs volledige vrijheid te laten aan onderwijsinstellingen om zelf invulling te geven aan ‘pilots’ rond het thema ondernemerschap (via een project als mini-ondernemingen dan wel anderszins). Om deze reden heeft het Ministerie van Economische Zaken tevens een subsidieregeling opgezet, met een budget van €5 miljoen voor de periode 2000-2002. Hieruit zijn meer dan 100 ondernemerschapprojecten ontwikkeld in het hele traject van basis- tot en met wetenschappelijk onderwijs (een uitgebreide beschrijving van deze projecten is te vinden op www.senter.nl).

1.3 Knelpunten ten aanzien van onderwijs en ondernemerschap

Uit de evaluatie van de commissie onderwijs en ondernemerschap bleek dat met bovengenoemde acties een voorzichtig begin is gemaakt, maar dat beleidsimpulsen noodzakelijk blijven om de doelstelling uiteindelijk te kunnen bereiken. De belangrijkste knelpunten, die het realiseren van een brede toepassing van ondernemerschap bij onderwijsinstellingen belemmeren zijn:

- De cultuur in het onderwijs: het belang van ondernemerschap wordt onvoldoende ingezien en erkend;
- Docenten zijn onvoldoende opgeleid in ondernemerschap;
- Er is onvoldoende direct toepasbaar lesmateriaal voor ondernemerschapsvakken beschikbaar.

2. WAT GAAN WE DOEN?

2.1 Naar een meerjaren beleidskader ondernemerschap

Aanpak van bovengenoemde knelpunten voor verankering van ondernemerschap in het onderwijs vergt een cultuuromslag bij vele partijen en vraagt om een duidelijk meerjarig beleidskader voor de onderwijsinstellingen die aandacht aan ondernemerschap willen besteden.

In diverse recente kabinetsnota's zoals de Innovatiebrief, de Ondernemerschapsbrief, het Actieprogramma TechnoPartner, het Hoger Onderwijs en Onderzoek Plan (HOOP) en "Koers Beroeps- en Volwassenen Educatie (BVE) : Het regionale netwerk aan zet" en recente rapporten van de Europese Commissie³ en van de OESO⁴ wordt de urgentie erkend om aandacht te besteden aan ondernemerschap in het onderwijs en zijn diverse voorstellen gedaan voor aanpak van genoemde knelpunten. Door alle partijen binnen Nederland en de EU wordt ondernemerschap op dit moment gezien als een noodzakelijke basisvaardigheid in het kader van Leven Lang Leren⁵ en voor een breed maatschappelijk functioneren. Hieronder zullen de diverse actielijnen voor de komende jaren in samenhang worden gepresenteerd.

2.2. Huidige en voorgenomen beleidsacties (2004 – 2007)

De in bovengenoemde kabinetsnota's aangekondigde beleidsacties zullen zich met name richten op het besteden van meer aandacht aan (internationale) ondernemerschapsvaardigheden in het curriculum, stimulering van ondernemerschap onder leraren en het creëren van ondernemende onderwijsinstellingen (waaruit startende ondernemers kunnen voortkomen).

2.2.A. Verspreiding 'goede voorbeelden' via regionale road shows

In opdracht van het Ministerie van Economische Zaken zijn door het agentschap Senter, uitvoerder van de subsidieregeling onderwijs en ondernemerschap, in totaal tien 'good practices' voor het MBO en HBO geselecteerd en uitgewerkt in concrete lespakketten (inclusief handleidingen e.d.). Deze uitgewerkte projecten kunnen door geïnteresseerde onderwijsinstellingen snel en gemakkelijk overgenomen worden.

³ EU-benchmarkrapport "Education and Training for Entrepreneurship", november 2002

⁴ OESO-document "Fostering Entrepreneurship and firm creation as a driver of growth in a global economy (DSTI/IND/PME (2003)1/REV1; maart 2004)

⁵ Onderwijsraad advies Werk maken van een leven lang leren (2003)

Zoals aangekondigd in de beleidsbrief 'In actie voor ondernemers' zullen de ministeries van Economische Zaken en van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, in samenwerking met ondernemers, een aantal regionale road shows organiseren om deze uitgewerkte 'good practices' actief aan onderwijsinstellingen aan te bieden. Op 16 juni 2004 heeft de eerste road show plaatsgevonden.

Het doel van deze road shows is om schoolbestuurders, docenten en studenten kennis te laten maken met ondernemers en ondernemerschap. Door ondernemers te laten vertellen over hun ervaringen en door diverse 'good practices' ondernemerschap uit het onderwijs te presenteren, worden scholen geënthousiasmeerd om ook aandacht te gaan geven aan ondernemerschap. Via deze road shows vindt dan ook meteen een eerste (regionale) netwerkvorming plaats.

In eerste instantie zullen de road shows gericht zijn op scholen uit het MBO en HBO, omdat uit deze onderwijssectoren de meeste projecten ondernemerschap afkomstig zijn. Hierbij zal ook aandacht zijn voor internationale ondernemerschaps-aspecten. Tijdens de road show wordt in workshops geleerd hoe de 'good practices' in korte tijd in de eigen onderwijsinstelling kunnen worden geïmplementeerd en worden docenten getraind in hoe zij als docent ondernemerschap kunnen stimuleren en 'aanleren' bij studenten. Bij succes van deze aanpak zullen in een later stadium ook de onderwijssectoren basis- en voortgezet onderwijs, VMBO en wetenschappelijk onderwijs worden benaderd. Langzaam aan komen ook in deze sectoren steeds meer ondernemerschapsprojecten van de grond. Zoals bijvoorbeeld het project Bizworld in het primair onderwijs (zie kader) en het project "Scholier op de stoel van de ondernemer" in het voortgezet onderwijs. Bij deze ondernemende manier van les geven, zal met name ook aandacht besteed moeten worden aan het stimuleren van de creativiteit van leerlingen. Een voor ondernemerschap en innovatie essentiële basisvaardigheid.

Project Bizworld voor basisscholen

De doelstelling van dit uit de Verenigde Staten overgekomen project is om via een spel leerlingen uit het basisonderwijs enthousiast te maken voor ondernemerschap. De kinderen leren in spelvorm een bedrijf op te zetten, een product te ontwikkelen en te verkopen en de financiën van een bedrijf te begrijpen. Het spel wordt begeleid door vrijwilligers uit de praktijk. Dit kunnen bijvoorbeeld ouders, ondernemers of studenten zijn. Het spel wordt kosteloos beschikbaar gesteld aan alle geïnteresseerde basisscholen. (www.bizworld.nl)

In bijna alle ondernemerschapprojecten betreft het een nauwe samenwerking tussen onderwijspartijen, ondernemers en bedrijven. De bijdrage van het bedrijfsleven en ondernemers is bijvoorbeeld gericht op het leveren van coaching, gastdocenten, bedrijfsbezoeken en het aanbieden van lerarenstages en duale trajecten.

Om bovengenoemde brede verspreiding van ‘good practices’ onder de onderwijsinstellingen daadwerkelijk te kunnen realiseren, zullen ook diverse stimulerende institutionele beleidsacties noodzakelijk zijn. Bij de institutionele acties voor het MBO, HBO en WO wordt onderscheid gemaakt tussen de verschillende facetten van ondernemerschap, gericht op de onderwijsinstelling, de deelnemer en de docent.

2.2.B. Acties ter stimulering van de ondernemende instelling

Van ambities naar prestatieafspraken ondernemerschap

Zoals in de strategische meerjarenplannen voor het MBO (BVE Koers 2) en voor het Hoger Onderwijs (HOOP) aangegeven streeft het kabinet een heldere sturingsrol in het onderwijs na, gebaseerd op een eigentijdse relatie met de instellingen, deelnemers, studenten en de omgeving. Concreet betekent dit dat landelijke ambities op diverse terreinen worden geformuleerd, waaronder ten aanzien van ondernemerschap.

Onderwijsinstellingen kunnen vrijwillig vanuit hun eigen profiel en in samenspraak met het regionale bedrijfsleven bijdragen aan één of meerdere van deze ambities. Oogmerk is dat deze aanpak de instellingen in de gelegenheid stelt zich beter ten opzichte van elkaar te profileren.

Deze prestatieafspraken worden in 2004 nader uitgewerkt en op basis van een aantal indicatoren worden de prestaties vervolgens jaarlijks gemonitord. Om de administratieve lasten te beperken zal hierbij zoveel mogelijk gebruik gemaakt worden van beschikbare informatie. Voor de monitoring van bepaalde kwalitatieve doelstellingen kunnen ook instrumenten als audits, visitaties en internationale vergelijkingen gebruikt worden. Het betreft een belangrijke wijzing in de bestuurlijke verhoudingen, die een zorgvuldige aanpak vergt. Deze nieuwe benadering wordt de komende jaren dan ook stapsgewijs uitgebouwd. De prestatieafspraken zullen niet gekoppeld worden aan parameters in het bekostigingsmodel. Openbare informatie in benchmarks over de realisatie van gestelde ambities maakt wel mogelijk dat onderwijsinstellingen die hun doelen niet halen, hierop aangesproken kunnen worden door de overheid, belangrijke stakeholders en studenten. Parallel aan de ontwikkeling van de systematiek van prestatieafspraken, zal de bestuurlijke dialoog met het veld worden geïntensiveerd. Tot en met 2005 zal dit overleg

vooral in het teken staan van de formulering van beleidsambities. Vanaf 2006 zal de dialoog meer een verantwoordingskarakter krijgen.

Wat betreft ondernemerschap is voor het MBO in *BVE Koers 2* vast gelegd dat instellingen zelf ondernemender moeten worden en moeten gaan participeren in (regionale) netwerken met bedrijven en andere relevante partijen. De instelling moet een plek worden die studenten een ondernemende houding en ondernemers- vaardigheden leert, en die ondersteuning biedt indien studenten daadwerkelijk voor zichzelf willen beginnen. Dit vereist andere (coachende) vaardigheden van docenten en meer ondernemend en praktijkgericht onderwijs.

Voor het HBO en WO is in *HOOP* vastgelegd dat het komende jaar ambities worden geformuleerd over meer aandacht voor ondernemerschap in het curriculum van bekostigde instellingen. Daarbij is ook van belang dat docenten voldoende opgeleid zijn voor het geven van ondernemerschapsvakken. Dit kan via het besteden van meer aandacht aan ondernemerschap in de lerarenopleiding, bijscholing van de huidige leraren of bevordering van zij-instroom vanuit het bedrijfsleven. Daarnaast behoort, zoals aangekondigd in het Wetenschapsbudget 2004 en het Actieprogramma TechnoPartner, benutting van kennis via aandacht voor ondernemerschap in het onderwijs en stimulering van startende ondernemingen tot de taak van universiteiten en hogescholen. Dit zal in de tweede helft van 2004 richting de instellingen geëxpliciteerd worden door middel van een brief van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Onderwijsinstelling als incubator

Regionale opleidingscentra (ROC's), hogescholen en universiteiten kunnen een grote rol spelen als incubator⁶ voor startende ondernemingen door het bieden van een veilige omgeving waarbinnen deelnemers en studenten de eerste stappen richting ondernemerschap kunnen zetten⁷. Te denken valt bijvoorbeeld aan een loket binnen de instelling met accountants, de Kamers van Koophandel en andere relevante partijen waar starters voor ondersteuning en advies terecht kunnen bij het opzetten van een eigen onderneming. Deelname van het regionaal bedrijfsleven en de Kamers van Koophandel is essentieel voor het goed begeleiden van startende ondernemers. Vaak zijn er al diverse initiatieven in de regio's. Door deze goed te bundelen en samenwerking te organiseren, ontstaat kritische massa in de startersondersteuning.

⁷ Kennismonitor 2003

Het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zal ter stimulering van ondernemerschap door onderwijsinstellingen in het middelbaar beroepsonderwijs in 2006 een bedrag van 7 miljoen euro beschikbaar stellen en vanaf 2007 een bedrag van 10 miljoen euro. Deze middelen worden vanaf 2006 toegevoegd aan het Innovatiearrangement, dat onder meer zal zijn gericht op stimulering van de thema's ondernemerschap en kennisverspreiding naar het MKB. Bedrijven en onderwijsinstellingen kunnen op basis van projectplannen, die worden beoordeeld door een onafhankelijke beoordelingscommissie, een beroep doen op dit arrangement. Voorafgaand zal in 2004 een inventarisatie gemaakt worden van reeds bestaande projecten waarin onderwijsinstellingen de rol van incubator voor startende ondernemingen vervullen.

Voor het Hoger Onderwijs worden het komende jaar ambities geformuleerd over het aantal startende bedrijven vanuit het hoger onderwijs. Dit wordt medio 2004 richting de instellingen verduidelijkt. In dit kader zijn en worden binnen het Hoger Onderwijs diverse incubator-initiatieven opgezet, in veel gevallen gericht op innovatieve technostarters. Het stimuleren van technostartersinitiatieven in het hoger onderwijs wordt gefaciliteerd via het actieprogramma TechnoPartner.

2.2.C. Acties ter stimulering van de ondernemende deelnemer/ student

Aandacht voor ondernemerschap/ondernemersvaardigheden in het curriculum

Onderwijsinstellingen en kenniscentra in het middelbaar beroepsonderwijs moeten meer aandacht besteden aan het bevorderen van een ondernemende geest. Creativiteit en zelfstandigheid zijn belangrijke aspecten van een ondernemende houding. Niet alleen in de curricula, maar ook in de onderwijspraktijk binnen de instellingen en de beroepspraktijkvorming (BPV). Simulatie- en miniondernemingen zijn hier geschikte vormen voor. Evenals het organiseren van gastcolleges door ondernemers uit de praktijk. Competenties zullen herkenbaar worden in de nieuwe kwalificatiestructuur, die door het onderwijs en bedrijfsleven wordt opgesteld. Naast een ondernemende houding gaat het ook om specifieke ondernemersvaardigheden, de vaardigheden en de kennis die nodig zijn om een eigen bedrijf te kunnen starten. Dit geldt ook voor internationaal ondernemen. MBO'ers vervullen veelal een belangrijke rol in internationaal actieve bedrijven. Het is dan ook belangrijk om binnen het curriculum aandacht te besteden aan specifieke vaardigheden, bijvoorbeeld op gebied van internationale ondernemersculturen,

zowel in theorie als in de praktijk (via stages e.d.)⁸ Het komende najaar overleggen de ministeries van Economische Zaken en Onderwijs, Cultuur en Wetenschap over de mogelijkheden om in het MBO specifiek aandacht te besteden aan internationale ondernemersvaardigheden. De te benoemen vaardigheden voor zowel nationaal- als internationaal ondernemen zullen herkenbaar moeten worden in de nieuwe kwalificatiestructuur voor het MBO.

Voor het Hoger Onderwijs worden in 2004 ambities geformuleerd over meer aandacht voor ondernemerschap in het curriculum van bekostigde instellingen.

Leerstoel Internationaal Ondernemerschap

Ondernemerschap van (snel groeiende) bedrijven houdt niet op bij de Nederlandse grens. Het is daarom belangrijk om al in het onderwijs met ondernemerschap in aanraking te komen vanuit een internationale context. In overleg met het universitaire veld zal bezien worden of een leerstoel internationaal ondernemerschap haalbaar is. Hierbij zal ook gebruik gemaakt worden van de bestaande initiatieven op dit gebied. Daar waar relevant zal aansluiting gezocht worden bij de activiteiten ten aanzien van het stimuleren van ondernemerschapsonderwijs die binnen het actieprogramma TechnoPartner worden ontwikkeld

Doel van de leerstoel is kennisoverdracht en netwerkvorming met buitenlandse topuniversiteiten. Indien haalbaar gebleken, zal begin 2005 gestart worden met het aanbesteden en opzetten van de leerstoel. Met de pilot zullen Nederlandse universiteiten ondersteund worden om aandacht te besteden aan internationaal ondernemerschap en kan getest worden of er voldoende vraag is vanuit de studenten. De uitkomsten kunnen dienen als input voor de discussie over collegegeld-differentiatie, met name ten aanzien van de vraag of voor bepaalde topopleidingen een hoger collegegeld gevraagd mag worden dan het huidige gestelde maximum.

⁸ Rapport "Nederland handelsland, Wetenschappelijke Raad voor Regeringsbeleid (WRR), 2003

2.2.D. Acties ter stimulering van de ondernemende docent

Aandacht voor ondernemerschap in de bekwaamheidseisen van onderwijspersoneel , scholing en training via ondernemerschapstages

Het onderwijspersoneel speelt een belangrijke rol bij het vorm geven van ondernemerschap in het onderwijs. Evenals voor studenten, geldt voor docenten dat zij verantwoordelijkheid nemen voor hun eigen leerloopbaan. De docent wordt steeds meer een ondernemende professional, die de eigen behoeften formuleert aan bij- en nascholing. Zo ook voor het verkrijgen van de gewenste competenties voor het geven van innovatief en ondernemend beroepsonderwijs. Instellingen zijn zelf verantwoordelijk voor het personeelsbeleid. De overheid draagt zorg voor de randvoorwaarden, zodat instellingen in staat zijn een op het beleid van de instelling afgestemd eigen arbeidsmarkt- en personeelsbeleid te voeren. De overheid is ook verantwoordelijk voor de kwaliteit van het onderwijspersoneel.

Vanuit die verantwoordelijkheid worden eisen gesteld aan het personeel. OCW zal ondernemerschap dan ook zichtbaar opnemen in de bekwaamheidseisen voor onderwijspersoneel. De gestelde eisen ten aanzien van ondernemerschap kunnen geleerd worden via theoretische scholing en via praktische trainingen, in de vorm van bijvoorbeeld specifieke ondernemerschapstages.

Ten aanzien van ondernemerschapstages zullen de ministeries van Economische Zaken en Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, samen met het bedrijfsleven, nagaan of bestaande mogelijkheden beter benut kunnen worden binnen de diverse activiteiten onder de noemer “uitwisseling onderwijs en bedrijfsleven”. Indien er onvoldoende mogelijkheden zijn, bijvoorbeeld omdat de stages meer gericht zijn op vakinhoudelijke kennis en vaardigheden en te weinig op ondernemerschapsvaardigheden, zullen genoemde partijen de haalbaarheid van een specifiek stageprogramma ondernemerschap voor docenten onderzoeken.

3. Tot slot

Alle in deze brief genoemde acties zijn in de bijlage samengevat in een overzicht, inclusief financiële raming. Over de voortgang van de diverse acties wordt de Kamer geïnformeerd binnen het kader van de uitwerking van het Actieprogramma TechnoPartner en de kabinetsnota “In actie voor ondernemers”.

OVERZICHT ACTIVITEITEN (INCLUSIEF FINANCIËLE RAMING)				bijlage
<i>Actie</i>	<i>Sector</i>	<i>Organisaties</i>	<i>Planning</i>	<i>Budget (x € 1000)</i>
Verspreiding 'good practices'				
Regionale road shows	MBO/ HBO	EZ	v.a juni 2004	2004-2007: 200 (per jaar) ⁹
Prestatieafspraken				
Uitwerking landelijke ambities in kwalitatieve doelstellingen en kwantitatieve (benchmark) indicatoren via bestuurlijke dialoog ¹⁰	HBO/ WO	OCW	2004	-
Formuleren doelen en concrete acties ondernemerschap door instellingen en regionale netwerk	MBO	OCW	v.a. september 2004 (daarna jaarlijks, incl. monitoring)	2006: 7000 2007: 10000 via het Innovatie-arrangement ¹¹
Onderwijsinstelling als incubator				
Onderzoek huidige initiatieven en mogelijke indicatoren prestatieafspraken	MBO	OCW	2004	-
Ondernemende student/deelnemer				
Overleg over mogelijkheden vaardigheden internationaal ondernemen	MBO	EZ OCW	Najaar 2004	-
Opname (internationale) ondernemersvaardigheden in	MBO	OCW bedrijfsleven	Eind 2004	-

⁹ De geraamde uitgaven komen in 2004 ten laste van art. 03.01 en vanaf 2005 ten laste van art. 3.20

¹⁰ Hoger Onderwijs en Onderzoek Plan (HOOP), januari 2004; pag. 84. Als mogelijke ambitie voor ondernemerschap worden genoemd: "aantal opleidingen met ondernemerschap in het curriculum" en "het aantal startende bedrijven vanuit het hoger onderwijs".

¹¹ Het Innovatie-arrangement is onder meer gericht op stimulering van de thema's ondernemerschap en kennisverspreiding naar het MKB in het voortgezet-, middelbaar- en hoger beroepsonderwijs.

kwalficatiestructuur				
Pilot internationale leerstoel ondernemerschap Onderzoek haalbaarheid Start opzet leerstoel	WO	EZ	2 ^e helft 2004 Begin 2005	2005-2007: 150 (per jaar) ¹²
Ondernemende docent				
Aandacht voor ondernemerschap in de bekwaamheidseisen onderwijspersoneel	MBO HBO WO	OCW	2005	-
Ondernemerschapstages docenten: Inventarisatie huidige mogelijkheden Evt. extra activiteiten	MBO HBO WO	EZ	Najaar 2004 v.a. 2005	2005-2007: 450 (per jaar) ¹³

¹² De geraamde uitgaven komen ten laste van artikel 02.10.

¹³ De geraamde uitgaven komen ten laste van artikel 02.10.